

Rovdjurspolicy för Naturskyddsföreningen i Uppsala län¹

Bakgrund till rovdjurspolicy för Naturskyddsföreningen i Uppsala län

Denna policy ska ses som ett stöd för föreningens medlemmar vid arbete med rovdjursfrågor och förhoppningsvis kan den också stimulera till ökade insatser för bevarande av rovdjuren. Policyn ska ses som ett komplement till dokument som finns på nationell nivå, däribland den nyligen uppdaterade Jakt- och Fiskepolicyn. Rovdjurspolicyn tar ställning i flera dagsaktuella frågor och kommer av den anledningen att behöva uppdateras.

Förekomst av stora rovdjur har alltid varit en fråga som engagerat människor. Förr i tiden levde en stor del av befolkningen på landsbygden och de var ofta direkt beroende av naturens gåvor. På den tiden utgjorde rovdjuren ofta allvarliga konkurrenter om tillgängliga födoresurser. Rovdjurens pälsar var också eftertraktade och värdefulla. Det föranledde en ihållande och intensiv jakt och resultatet blev att de flesta arterna minskade kraftigt under artonhundratalets senare del och till långt in på 1900-talet. Vid det laget fanns endast små stammar kvar av de flesta större rovdjur och mest prekär var situationen för vargen som var nästan helt försvunnen från landet.

Stora rovdjur fungerar som topp-predatorer och bidrar till en bättre ekologisk balans i naturen och det är av den anledningen önskvärt att de förekommer över stora delar av landet. En ökad förekomst av rovdjur som är jämnt spridda över Sverige bidrar till att kompensera den negativa inverkan som mänsklig verksamhet kan ha på viltbestånd och ekosystem. Samtidigt måste vi inse att rovdjur kan medföra problem för vissa verksamheter. Rovdjur har negativ inverkan på möjligheten att bedriva renskötsel och fåbodbruk med lösgående djur. De kan också ge sig in i hägn för att riva tamdjur. Tillgången på jaktbart vilt, främst klövvilt, kan minska i vissa områden och i vargrevir kan jakthundar råka illa ut.

Först år 2001 beslutade Sveriges riksdag om en plan för hur de stora rovdjuren ska hanteras (prop. 2000/01:57). Till de stora rovdjuren räknas björn, varg, järv och lodjur. I propositionen har även kungsörn tagits med i gruppen. Målet är att samtliga arter ska finnas i långsiktigt livskraftiga bestånd i Sverige. Det finns angivet en lägsta miniminivå som bestånden bör uppnå för att de ska vara långsiktigt livskraftiga. För björn anges en miniminivå på 100 föryngringar (1000 individer), för lodjur totalt 300 årliga föryngringar och för kungsörn anges 600 föryngringar. Antalet björnar har ökat avsevärt ovanför miniminivån och det beräknas nu ligga runt 3000. Lodjur ligger nära att ha uppnått 300 föryngringar. Status för varg- och järvbestånden är mycket sämre än för övriga arter och för dem anges istället etappmål, som inte ska förväxlas med miniminivåer. Etappmålen är satta till 20 föryngringar för varg (ca 200 vargar) och till 90 föryngringar för järv. Under 2008 har Naturvårdsverket rapporterat att etappmålen för varg och järv är uppnådda. Tills vidare är det oklart om miniminivåer nu ska föreslås eller om man vill slå halt vid dessa etappnivåer. Förutom målen beträffande antalet rovdjur finns som ett delmål att rovdjuren bör sprida sig till större delar av sitt naturliga utbredningsområde. Renbeteslandet är den enda del av landet som fått en specialbehandling. Där förutsätts framförallt vargbeståndet, men även lodjursstammen, hållas på en låg nivå.

Naturskyddsföreningen är positiv till den samlade rovdjursplanen. Ett problem i planen gäller särbehandlingen av renbeteslandet som utgör cirka 40 % av landets yta. Det innebär att rovdjuren har mindre yta att röra sig på och att de får minskad möjlighet att sprida sig mellan

¹ En uppdaterad version beslutad av Naturskyddsföreningen i Uppsala län den 090914.

norra Finland och ner till södra -mellersta Sverige. Ett sådant utbyte är viktigt för att kunna tillföra nytt genetiskt material till de svenska bestånden – något som är speciellt viktigt för vargstammen.

För närvarande förekommer en stor del av landets vargar, lodjur och björnar i Bergslagen – från Gävleborg i öster till Värmland i väster – och de är under spridning söderut i Mellan-Sverige. Uppsala län, som ingår i spridningsområdet, har en annan landskapskaraktär än Bergslagsområdet. Stora obrutna skogar finns främst i de norra delarna av länet, medan de södra delarna är mera tätbefolkade. Närheten till stora befolkningscentra (Stockholm och Uppsala) medför krav på ökad anpassning av olika mänskliga verksamheter för att göra det möjligt för stora rovdjur att vistas i området.

Policy

Policyn omfattar ett antal olika områden som behandlas nedan.

a) Resurs- och energifrågor

Föreningen anser:

På liknande sätt som för alla andra områden där Naturskyddsföreningen är aktiv ska vi verka för resurs- och energibesparande lösningar i förvaltningen av rovdjur. Det innebär till exempel att bilåkning minimeras och att den i mesta möjliga mån utförs med fordon med låg bränsleförbrukning.

b) En speciell roll för storstadsområden

Föreningen anser:

För närvarande finns en stark polarisering mellan människor i Sverige mellan en ”periferi”, där rovdjuren finns, och ett ”centrum”, där besluten fattas om rovdjuren. För att bidra till att överbrygga motsättningarna bör Naturskyddsföreningen verka för att rovdjursstammarna ska kunna öka i storstadsområden med omnejd. Det innebär bland annat att förebyggande åtgärder krävs i stor utsträckning samt att föreningen normalt ska motsätta sig förslag till skydds jakt på stora rovdjur i området.

c) Förekomst av rovdjur i Uppsala län

Av de stora rovdjuren finns för närvarande endast lodjuret fast etablerad i länet. Det förefaller troligt att rovdjursstammarna i länet kommer att öka på några års sikt.

Varg:

Föreningen anser:

Det är viktigt att den svenska vargstammen växer till en sådan storlek att den är långsiktigt säkrad mot negativa genetiska effekter. Det innebär att den svenska stammen på sikt bör bli avsevärt större än 200 djur, men det krävs också tillskott av vargar från områden där stammen har en bättre genetisk status. Inplantering av varg kan bli aktuell. Uppsala län ingår i vargens naturliga utbredningsområde och vi ser positivt på en vargetablering i länet.

Björn:

Föreningen anser:

Sannolikt har individer från stammen i Gävleborg/Dalarna nu börjat etablera sig i norra delen av Uppsala län. Vi ser positivt på en fortsatt spridning i länet.

Lo:

Föreningen anser:

Lodjuret har nu spritt sig i hela länet och stammen ligger troligen för närvarande nära den maximalt tänkbara nivån med hänsyn tagen till födotillgång och tillgång på lämpliga naturområden. Fällfångst av lodjur bör inte förekomma annat än i forskningssyfte. Först när den nationella miniminivån för lodjursbeståndet uppnåtts, bör en noggrant reglerad licenssjakt övervägas. Innan lodjursbeståndet nått den nivå bör avskjutningen vara mycket liten. Till dess den nationella miniminivån uppnåtts bör stammen förvaltas på nationell nivå.

Järv.

Föreningen anser:

Järven kan på lång sikt kanske etablera sig i länets skogsområden, eftersom den under tidigare århundraden förekommit ned till Mälardalen.

d) Förebyggande åtgärder som stängsling med mera

Förebyggande åtgärder kan i många fall användas för att förebygga konflikter med rovdjur. Speciella rovdjursavvisande stängsel kan ofta hindra rovdjur från att attackera inhägnade tamdjur. Kunskapen om andra förebyggande åtgärder är mer begränsad.

Föreningen anser:

Naturvårdsverkets anslag för att förebygga skador orsakade av rovdjur har ökat och det ser vi positivt på. Eventuellt bör anslagen öka ytterligare. Roddjursavvisande stängsel kommer att vara den viktigaste åtgärden för att förebygga rovdjursskador på tamdjur. Vid uppsättning av stängsel bör det på samma sätt som för vilthägn finnas krav på passager, så att friluftsliv och tillgång till naturen inte begränsas. Det är också viktigt med fortsatt teknisk utveckling av kostnadseffektiva rovdjursavvisande stängsel med låga krav på underhåll. Myndigheterna bör nu kontakta speciellt fårägare, även i Stockholmsområdet, för att stimulera dem att installera rovdjursavvisande stängsel. Även andra typer av förebyggande och avskräckande åtgärder, t.ex. vakthundar som vistas tillsammans med betesdjuren, bör kunna användas i större skala. Utveckling och utvärdering av bättre skyddsmetoder för jakthundar bör prioriteras (pinglor, västar med mera). I detta bör även ingå träning av jakthundar för att få dem att undvika vargkontakter.

Naturskyddsföreningen i Uppsala län värnar både om rovdjuren och betesdjuren. Betesdjur är mycket viktiga för att bevara den biologiska mångfalden och de är nödvändiga för att vi ska kunna uppnå miljö kvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap*. Föreningens medlemmar kommer att medverka praktiskt vid uppsättning av stängsel för att bidra till bevarande av betesdjur och rovdjur.

e) Legal jakt

De stora rovdjuren har som regel god förmåga att föröka sig. Eftersom rovdjuren ofta saknar naturliga fiender kommer antalet rovdjur på längre sikt att behöva begränsas.

Föreningen anser:

Jakt på de stora rovdjuren kan tillåtas först när stammarna har vuxit sig livskraftiga. Endast licenssjakt får komma ifråga. Beslut om eventuell jakt måste vara förenlig med EU:s art- och habitatdirektiv samt med de internationella konventioner, främst Bernkonventionen, som Sverige anslutit sig till. En begränsad skydds jakt bör kunna ske när allvarlig skada kan dokumenteras.

f) Avlivning av ”problemdjur”

Termen ”problemdjur” avser rovdjur som skapar problem för olika typer av mänsklig verksamhet. Under de senaste åren har flera förändringar som gäller jakt på stora rovdjur genomförts i den svenska lagstiftningen. Här behandlas två av de paragrafer där ändringar diskuterats eller genomförts.

Jaktförordningen, §27; jakt på initiativ av enskild person efter myndighetsbeslut.

Föreningen anser:

Paragrafen ska främst användas för skyddsjakt när åtgärder som genomförts för att förebygga de aktuella problemen har misslyckats. Paragrafen bör främst omfatta rovdjur som angriper inhägnade djur samt andra djur som är under omedelbar uppsikt och kontroll. Den skall vara det huvudsakliga lagutrymmet som används för att hantera avlivning av rovdjur som skapar problem. För att detta ska fungera i praktiken är det viktigt att beslutsgången blir snabbare än idag. Vi anser att myndigheten bör kunna använda ett förenklat remissförfarande. Naturskyddsföreningen bör ha en mycket restriktiv hållning till skyddsjakt på rovdjur i storstadsområden.

Jaktförordningen, §28; jakt utan föregående myndighetsbeslut, i anslutning till angrepp.

Föreningen anser:

Under de senaste åren har paragrafen ändrats flera gånger. Det har medfört att det numera finns möjlighet för jägare att avliva rovdjur som tänker angripa deras frispringande jakthundar och djurägare kan naturligtvis inom inhägnat området också avliva rovdjur som ämnar attackera tamdjur. Trots att Naturskyddsföreningen tidigare varit mot denna uppluckring av §28 kan vi i nuläget inte se att den fått några stora negativa konsekvenser för rovdjuren. Med tanke på att tamdjursägare och jägare ansett den genomförda förändringen vara ett rättmätigt krav som varit nödvändigt för att de ska kunna försvara sina djur, accepterar Naturskyddsföreningen den nya skrivningen av paragrafen men förutsätter samtidigt att det genomförs en kontinuerlig utvärdering av effekten.

g) Illegal jakt

Beräkningar som gjorts av den samlade forskarkåren visar att den illegala jakten på stora rovdjur kan vara av samma omfattning som den legala jakten. För varg och järv är illegal jakt sannolikt den viktigaste anledningen till att stammarna inte växer som förväntat.

Föreningen anser:

Den illegala jakten är idag det största hotet mot stammarna av t.ex. varg och järv. Föreningen anser att lagstiftningen bör skilja mellan felaktig användning av skyddsjaktbestämmelserna och medveten illegal verksamhet, faunakriminalitet.

h) Förvaltningsmärkning, vargtelefon

Rovdjur kan märkas med radiosändare som ett led i förvaltningen av rovdjursbeståndet. I samband med tidigare märkningar av varg har så kallade vargtelefoner etablerats. Dit kan man ringa för att få veta var märkta vargar observerats. Avsikten är att jägare ska kunna undvika att släppa sin jakthund i områden där vargen vistas för att minska risken för att hunden blir attackerad.

Föreningen anser:

Märkning av rovdjur med radiosändare skall som regel bara ske för forskningsändamål. Resultaten bör främst nyttjas inom forskningsprojektet och därefter vara tillgängliga för förvaltningsändamål. Naturskyddsföreningen anser att information om märkta djurs uppehållsplatser bör vara tillgängligt för t.ex. så kallade vargtelefoner. Det får dock inte finnas risk för att rovdjuret blir stört eller kan skadas till följd av den information som blir tillgänglig.

i) Dialog med andra grupper

I flera intressegrupper av djurägare och jägare finns det negativa erfarenheter och förväntningar då det gäller inverkan av förekomst av stora rovdjur. Naturskyddsföreningen är däremot generellt sett positiv till de stora rovdjuren.

Föreningen anser:

Det är viktigt att olika åsikter får framföras fritt och att vi sätter oss in i hur andra personer resonerar. Medlemmar i Naturskyddsföreningen bör vara lyhörda vid kontakt med personer som haft negativa erfarenheter av rovdjur. Medlemmarnas aktiva medverkan vid olika åtgärder, t.ex. uppsättning av rovdjursavvisande stängsel, visar vår vilja att förebygga problem förorsakade av rovdjur.

Vid kontakter med olika intressegrupper bör vi eftersträva en saklig dialog baserad på bästa möjliga faktaunderlag. Studieförbundet är en mötesplats för oss och jägarna (Jägarskolan), och vi bör planera för gemensamma träffar med regionala företrädare för Jägareförbundet, LRF och Fåravelsförbundet.

Vi bör föreslå att länsstyrelsen för att stimulera rapportering av rovdjursförekomster sätter upp en likartad tabell över allmänhetens rapporter som numera finns på länsstyrelsens hemsida i Örebro och Västmanlands län. När rapporter redovisas så tydligt bör det bli möjlighet till bättre utbyte mellan allmänhet och länsstyrelse än om det upplevs som att inrapporterad information bara "försvinner" utan att ge något gensvar.

j) Forskning i Uppsala län

De rovdjursprojekt som pågår i Skandinavien har behandlat en rad olika ämnesområden. Projekten har i första hand gällt förhållanden i Bergslagen och norra Sverige.

Föreningen anser:

Vi bör efterlysa forskning angående:

- Rovdjurens spridningsmönster mellan olika geografiska regioner.
- Rovdjursekologi i Uppsala län. Länet har delvis andra ekologiska förutsättningar än nordligare områden. I länet finns bland annat områden med småbrutet landskap samt tätbebyggda områden.
- Förebyggande åtgärder, främst då det gäller interaktionen varg-jakthund.
- Människors attityder till rovdjur och hur dessa kan förändras och utvecklas.
- Mer utvecklat samarbete i rovdjursfrågor mellan de nordiska länderna (Sverige, Norge och Finland).